

Wybrane symptomy dysfunkcjonalności rodzinny a aktywność studentów w Internecie

Selected aspects of family dysfunctionality as compared to students' activity on the Internet

Maria Chuchra^{A-G}

Instytut Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie

Streszczenie

Celem pracy jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy i jakie zależności zachodzą między wybranymi formami aktywności młodych w Internecie a występowaniem konfliktów z rodzicami, doznawaniem przemocy psychicznej z ich strony oraz uzależnieniem od alkoholu członka rodziny. Grupę badaną stanowiło 67 studentów w wieku od 20 do 25 roku życia, których przebadano Kwestionariuszem do Badania Uzależnienia od Internetu KBUI autorstwa B. Pawłowskiej i E. Potembskiej oraz Ankieta autorstwa E. Potembskiej. Wnioski: 1. Uzależnienie od alkoholu członka rodziny jest zmienną w najsilniejszym stopniu związaną z aktywnością studentów w Internecie. 2. W mniejszym stopniu niż alkoholizm z aktywnością w sieci wiąże się doświadczenie przemocy psychicznej w rodzinie, zaś w najmniejszym występowanie konfliktów. 3. Studenci pochodzący z rodzin dysfunkcyjnych w kontaktach internetowych zaspakajają przede wszystkim potrzebę kontaktu i poczucia własnej wartości.

Słowa kluczowe: rodzina, dysfunkcjonalność, studenci, Internet

Abstract

The aim of the study is to answer the following question: are there any dependencies, if any, between the selected forms of the young people's activity on the Internet and the existence of conflicts with parents, experience of psychological violence from them and alcohol addiction of a family member. The examined group comprised the total of 67 students aged 20-25 years, examined using the Internet Addiction Diagnostic Test (KBUI) designed by B. Pawłowska and E. Potembska and the Questionnaire designed by E. Potembska. Conclusions: 1. Alcohol addiction of a family member is a variable, which is most strongly connected with the student activity on the Internet. 2. To a lesser degree than alcoholism, online activity is connected to experiencing physical violence within the family, whereas in the smallest degree to the prevalence of conflicts. 3. For students from dysfunctional families, online activity is a way to satisfy primarily the need for interaction and for self-esteem.

Keywords: dysfunctional family, students, the Internet

Wstęp

Środowisko rodzinne i środowisko rówieśnicze pełnią w życiu młodych ludzi różną i na ogół komplementarną wobec siebie rolę. Dom powinien być miejscem, gdzie młody człowiek ma poczucie bezpieczeństwa, zrozumienia, oparcia i autorytetu, gdzie buduje zaufanie do siebie i do innych ludzi. Nie wszystkie rodziny stwarzają – jak to określił C. Rogers [1] – klimat efektywnego rozwoju młodego człowieka. Przyczyn zaniedbań jest wiele i nie zawsze wynikają one z winy rodziców. Szczególnie jednak trudna jest sytuacja młodzieży wychowującej się w rodzinach dysfunkcyjnych czy wręcz patologicznych. Nie mając możliwości zaspokojenia potrzeb psychicznych w rodzinie, młodzi ludzie szukają innych sytuacji, w których mogą zrekompenzować braki. Badania młodzieży przeprowadzone w 2010 r. przez CBOS [2] ujawniają, że w wymiarze relacji międzyludzkich powszechny wśród młodzieży jest brak zaufania do innych. Ponad 80% badanej młodzieży przyznaje, iż w kontaktach z ludźmi należy zachować ostrożność.

Internet, jako najbardziej dynamicznie rozwijające się medium we współczesnym świecie, daje możliwość nieograniczonego kontaktu i zaspokojenia wielu potrzeb, których w realnym świecie młody człowiek nie doświadcza. Szybkość i łatwość nawiązywania relacji, anonimowość, możliwość kreowania siebie takim jakim chce się być, a nie takim jakim się jest, poczucie bezpieczeństwa – to tylko niektóre z zalet komunikacji przez Internet.

W związku ze stale wzrastającą liczbą młodzieży a także osób dorosłych korzystających z Internetu w sposób problemowy, w literaturze przedmiotu podkreśla się potrzebę poznania zmiennych, sprzyjających rozwojowi uzależnień technologicznych. Literatura światowa mówi o powiązaniach pewnych czynników rodzinnych z problemowym korzystaniem z sieci. Wśród znaczących wymienia się: niezadowolenie z funkcjonowania rodziny [3,4], występowanie konfliktów w rodzinach [5], przemocy [6,7], nadużywania alkoholu [3]. Chociaż istnieje już bogata literatura krajowa dotycząca aktywności młodzieży w sieci,

badania uwzględniające czynniki rodzinne budzą ciągle niedosyt [8]. Badacze skoncentrowali się głównie na młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej – nieliczne są natomiast badania dotyczące studentów.

Cel pracy

Celem pracy jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy i jakie zależności zachodzą między wybranymi formami aktywności młodzieży w Internecie a występowaniem konfliktów z rodzicami, doznawaniem przemocy psychicznej z ich strony oraz uzależnieniem od alkoholu członka rodziny.

Grupa badana

Grupę badaną stanowiło 67 studentów (58 kobiet i 9 mężczyzn) w wieku od 20 do 25 roku życia. Z miasta pochodziło 26(38,8%) osób, a ze wsi 41 (61,2%). O konfliktach z rodzicami informowało 26(38,8%) osób, a o uzależnieniu od alkoholu członka rodziny 19 (28,4%) studentów. Przemocy psychicznej doświadczyło 21 (31,3%) badanych.

Metody

Opisaną grupę studentów przebadano Kwestionariuszem do Badania Uzależnienia od Internetu (KBUI) autorstwa B. Pawłowskiej i E. Potembskiej [9] oraz Ankieta osobową autorstwa E. Potembskiej.

Kwestionariusz do Badania Uzależnienia od Internetu (KBUI), autorstwa Pawłowskiej i Potembskiej [9] składa się z 50 pytań. Współczynniki rzetelności dla poszczególnych skal wynoszą: dla skali Akceptacja alfa Cronbacha=0,92; dla Gry alfa Cronbacha=0,92; dla skali Funkcja użytkowa, alfa Cronbacha=0,84; dla skali- Uzależnienie od Internetu alfa Cronbacha=0,89, dla skali Pornografia alfa Cronbacha=0,90, a dla skali ogólnej KBUI alfa Cronbacha=0,93 [9]. Współczynnik korelacji r-Pearsona obliczony między wynikiem ogólnym KBUI a wynikiem ogólnym Internet Addiction Test,

autorstwa Young wynosi $r=0,76$; ($p<0,001$). Wykonano test retest, w odstępie miesiąca, na grupie 65 osób i uzyskano następujące współczynniki korelacji dla skal KBUI: Akceptacja $r_{tt}=0,76$; ($p<0,001$); dla skali Gry $r_{tt}=0,83$; ($p<0,001$); dla skali Uzależnienie od funkcji komputera $r_{tt}=0,78$; ($p<0,001$); dla skali Uzależnienie od Internetu $r_{tt}=0,88$, ($p<0,001$); a dla skali Pornografia $r_{tt}=0,60$; ($p<0,001$). Wynik dla skali ogólnej wynosił $r_{tt}=0,84$; ($p<0,001$) [10].

Wyniki

Celem udzielenia odpowiedzi na postawiony w pracy problem, obliczono współczynniki korelacji punktowo-biseryjnej między aktywnością prowadzoną przez młodzież w Internecie a czynnikami rodzinnymi, takimi jak: występowanie konfliktów z rodzicami, doświadczanie przemocy psychicznej z ich strony oraz uzależnieniem od alkoholu członka rodziny. Otrzymane wyniki przedstawia tabela 1.

Otrzymane wyniki ujawniają, że w największym stopniu aktywność studentów w Internecie jest powiązana z uzależnieniem członka rodziny od alkoholu, gdyż na 50 itemów kwestionariusza KBUI wystąpiło 10 istotnych statystycznie powiązań. Występowanie alkoholizmu w rodzinie w najbardziej istotny sposób ($p<0,01$) łączy się z przekonaniem studentów, że tylko Internet jest miejscem, gdzie mogą ujawniać swoje prawdziwe uczucia, porozmawiać o sprawach dla nich ważnych oraz spotkać ciekawszych ludzi niż w realnym świecie. Jeśli zabrania się im korzystania z Internetu – reagują złością. W słabszym stopniu, ale także znaczącym ($p<0,05$), uzależnienie w rodzinie jest powiązane z odreagowaniem negatywnych emocji. Aktywność w Internecie pozwala „odgonić przykre myśli”, wybierać różne rodzaje broni i sposoby zabijania oraz uprawiać seks wirtualny. Tylko w Internecie studenci czują się doceniani przez rozmówców.

Tab.1. Współzależności między aktywnością studentów w Internecie a wybranymi czynnikami rodzinnymi

Itemy KBUI	Konflikty z rodzicami	Uzależnienie od alkoholu członka rodziny	Przemoc psychiczna w rodzinie
Internetowe kontakty sprawiają, że czuję się akceptowany			0,23*
Tylko w Internecie mogę porozmawiać o ważnych dla mnie sprawach	0,26*	0,33**	0,25*
Lubię grać w gry, gdyż mogę wybrać sposób zabijania		0,26*	
Reaguję złością, gdy ktoś zabrania mi korzystać z Internetu		0,33**	
Uprawiam seks wirtualny		0,26*	
Jedynie w Internecie mogę ujawnić swoje prawdziwe uczucia		0,36**	0,23*
Korzystam z komunikatorów internetowych (Gadu-Gadu, Skype, Tlen)			0,23*
Internet pozwala mi odgonić przykre myśli		0,29*	0,25*
Prowadzę rozmowy o treści erotycznej przez Internet			0,26*
Tylko Internetowi rozmówcy doceniają mnie	0,35**	0,27*	0,27*
W Internecie znajduję bardziej interesujących ludzi, niż w rzeczywistości		0,31**	
Okłamuję rodzinę, że spędzam w Internecie mniej czasu niż w rzeczywistości		0,28*	
Lubię gry, gdyż mogę wybierać różne rodzaje broni		0,27*	
Odczuwam lęk gdy nie mogę korzystać z Internetu			0,30*
Podczas korzystania z komputera mam włączony komunikator	0,30*		

Drugą znaczącą sytuacją związaną z aktywnością studentów w sieci jest doświadczanie przemocy psychicznej w rodzinie, o czym świadczy 8 istotnych ($p < 0,05$) korelacji. Doświadczenie przemocy w rodzinie łączy się z korzystaniem z komunikatorów internetowych, a brak dostępu do nich rodzi lęk. W Internetowych kontaktach czują się akceptowani i doceniani, mogą porozmawiać o ważnych dla nich sprawach – między innymi erotycznych – odgonić przykre myśli i ujawnić swoje prawdziwe uczucia.

W najmniejszym stopniu aktywność młodzieży w Internecie jest związana z sytuacjami konfliktowymi z rodzicami, gdyż otrzymano jedynie 3 znaczące powiązania. W najsilniejszym stopniu ($p < 0,01$) konflikty w rodzinie są powiązane z przekonaniem, że badani są doceniani jedynie przez internetowych rozmówców. Z słabszym przekonaniem ($p < 0,05$), zawsze są gotowi na podjęcie z kimś rozmowy w ważnych dla nich sprawach, poprzez stale włączony komunikator.

Wnioski

1. Uzależnienie od alkoholu członka rodziny jest zmienianą w najsilniejszym stopniu związaną z aktywnością studentów w Internecie.
2. W mniejszym stopniu niż alkoholizm z aktywnością w sieci wiąże się doświadczenie przemocy psychicznej w rodzinie, zaś w najmniejszym występowanie konfliktów.
3. Studenci pochodzący z rodzin dysfunkcyjnych w kontaktach internetowych zaspakajają przede wszystkim potrzebę kontaktu i poczucia własnej wartości.

Dyskusja

Świat sieci kształtuje nowe formy relacji społecznych, zmienia sposób patrzenia na świat i funkcjonowanie człowieka. Świat realny i wirtualny przenikają się w ludzkich doświadczeniach a granice między nimi są płynne lub wręcz się zacierają. W świat wirtualny „ucieka” coraz więcej ludzi mających problem z kontaktami społecznymi, pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych. Dramatem osób uwikłanych w relacje z osobą uzależnioną od alkoholu, stosującą przemoc, jest konieczność przystosowania się do dysfunkcyjnego systemu, który je krzywdzi. Przystosowanie to oznacza nabycie cech, które w przyszłości mogą utrudniać kontakty z innymi osobami. W rodzinach takich dziecko rzadko znajduje się w centrum zainteresowania rodziców. Brak zainteresowania jego potrzebami i sprawami rodzi w nim przekonanie, że nie jest dla nich ważne.

W przeprowadzonych badaniach aktywność w Internecie zaspokaja przede wszystkim dwie podstawowe potrzeby młodych ludzi - potrzebę kontaktu oraz poczucia własnej wartości. W kontaktach internetowych mogą rozmawiać o ważnych dla siebie sprawach oraz czują się

przez rozmówców doceniani. Te potrzeby są zaspakajane przez Internet we wszystkich trzech sytuacjach – gdy występuje uzależnienie od alkoholu, przemoc psychiczna i konflikty z rodzicami. Na brak zaspokojenia tych potrzeb w rodzinach z problemem alkoholowym, w którym dzieci są poniżane i upokarzane pisze wielu autorów [11,12,13]. Świat wirtualny staje się dla nich ucieczką od rzeczywistości, a relacje internetowe są substytutem relacji interpersonalnych w realnym świecie [14]. W sieci doświadczają akceptacji i zrozumienia [15,16].

Studentom, którzy doświadczają przemocy psychicznej w rodzinie lub skutków alkoholizmu, aktywność w sieci pozwala odgonić przykre myśli, a przede wszystkim ujawnić swoje prawdziwe uczucia. Jest to bardzo istotne, gdyż w rodzinach dysfunkcyjnych jest zakaz ujawniania prawdziwych emocji i nie ma możliwości wyrażania swoich uczuć [17,18]. Aktywność w Internecie daje więc możliwość ujawnienia prawdziwych emocji i może być sposobem radzenia sobie ze stresem [14,19,20].

Uzależnienie członka rodziny współwystępuje z uprawianiem wirtualnego seksu oraz graniem przez młodych ludzi w gry, w których dominuje przemoc. Studenci ci także przyznają się do okłamywania rodziny, co do liczby godzin spędzanych w Internecie oraz reagowania agresją w sytuacji, gdy ktoś zabrania im korzystać z Internetu. Jedną z prób wytłumaczenia tego zjawiska może być tzw. „hipoteza katharsis”, według której zachowania agresywne w grze rozładują emocje, które w innej sytuacji mogłyby przybrać formę rzeczywistych zachowań agresywnych [21]. Z drugiej strony, osoby problematycznie grające w gry komputerowe są bardziej agresywne i łatwiej irytują się [22].

Otrzymane wyniki badań informują także, że studenci, którzy doświadczają przemocy psychicznej w rodzinie (do czego przyznało się 31,3% badanych), często korzystają z komunikatorów internetowych, zaś gdy nie mogą korzystać z Internetu, odczuwają lęk. Internetowe kontakty sprawiają, że czują się akceptowani. Młodzi ludzie przyznają się także do tego, że prowadzą rozmowy o treściach erotycznych.

Najmniej istotnych zależności wystąpiło między konfliktami z rodzicami a aktywnością w sieci. Może to być związane z tym, że aktualnie jako studenci nie mieszkają z rodzicami, więc nie doświadczają tego typu konfliktów. Jeśli jednak takie sytuacje mają miejsce, Internet umożliwia im pogadanie o sprawach ważnych dla nich i wzmacnia ich poczucie wartości, gdyż czują się przez rozmówców doceniani. Badacze tematu piszą, że obecność konfliktów w rodzinie jest jednym z czynników predysponujących do rozwoju uzależnienia od Internetu [5, 20, 23, 24]. Kwiatkowska i wsp. [25] stwierdzili, że 50% młodzieży nadmiernie korzystającej z Internetu mówi o konfliktach

w rodzinie, które zdaniem Tichon i Shapiro [15] sprzyjają poszukiwaniu relacji i wsparcia społecznego w sieci.

Otrzymane wyniki można także próbować interpretować w świetle teorii psychologicznych. Najbardziej adekwatna wydaje się tu tzw. teoria kompensacji [26], według której młodzi ludzie w aktywności internetowej mogą szukać tego, czego brakuje im w życiu codziennym: określenia własnej tożsamości, poczucia własnej wartości, wsparcia społecznego oraz zaspokojenia wielu innych potrzeb.

References

- Rogers C. O stawaniu się sobą. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis; 2002.
- Badora B., Hipsz N., Gwiazda M. Młodzież o sobie: wartości, obyczajowość, grupy odniesienia. Młodzież 2010. CBOS. Opinie i diagnozy, 2011; 19: 103-123.
- Ko C.H., Yen J.Y., Yen C.F., Chen C.S., Weng C.C., Chen C.C. The association between Internet addiction and problematic alcohol use in adolescents: the problem behavior model. *Cyberpsychol Behav*, 2008; 11(5): 571-576.
- Lam L.T., Peng Z.W., Mai J.C., Jing J. Factors associated with Internet addiction among adolescents. *Cyberpsychol Behav*, 2009; 12(5): 551-555.
- Wang H., Zhou X., Lu C., Wu J., Deng X., Hong L. Problematic internet use in high school students in Guangdong province, China. *PLoS One*, 2011; 6(5), e19660. doi:10.1371/journal.pone.0019660.
- Park S.K., Kim J.Y., Cho C.B. (2008). Prevalence of Internet addiction and correlations with family factors among South Korean adolescents. *Adolescence*, 2008; 43(172): 895-909.
- Wolak J., Mitchell K., Finkelhor D. Unwanted and wanted exposure to online pornography in a national sample of youth Internet users. *Pediatrics*, 2007; 119(2): 247-257.
- Chuchra M., Wróblewska M. Aktywność w sieci i relacje rodzinne młodzieży licealnej. *Curr Probl Psychiatr*, 2013; 14(3):141-151.
- Pawłowska B., Potembska E. Właściwości psychometryczne Kwestionariusza do Badania Uzależnienia od Internetu (KBUI). *Bad. Schizofr.*, 2009; 10:310-321.
- Pawłowska B., Potembska E. Objawy zagrożenia uzależnieniem i uzależnienia od Internetu mierzonego Kwestionariuszem do Badania Uzależnienia od Internetu, autorstwa Pawłowskiej i Potembskiej u młodzieży polskiej w wieku od 13 do 24 lat. *Curr Probl Psychiatr*, 2011; 12(4): 439-442.
- Woititz J.G. Dorosłe dzieci alkoholików. Warszawa: Akuracik; 2000.
- Woititz J.G. Lęk przed bliskością. Gdańsk: Gdańskie Wydaw. Psychologiczne; 2000.
- Chuchra M., Konowałek A. Percepcja siebie i rodziny u dorosłych dzieci alkoholików, *Roczniki Teologiczne*, 2005; 52(10): 169-182.
- Kwon J.H. Toward the Prevention of Adolescent Internet Addiction. In: Young K.S., Nabucco de Abreu C. eds., *Internet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*. New Jersey; Wiley: 2011, s.223-244.
- Tichon J.G., Shapiro M. The process of sharing social support in cyberspace. *Cyberpsychol Behav*, 2003; 6(2):161-170.
- Pawłowska B., Potembska E., Gleba E., Kalinowska-Tomala J., Krawczyński K. Uzależnienie od Internetu a relacje z rodzicami dziewcząt będących dziećmi alkoholików. *Curr Probl Psychiatr*, 2011; 12(2):179-183.
- Kołodziej B. Patologia życia rodzinnego i jej konsekwencje dla wzrostu i wychowania dziecka. *Nauczyciel i Szkoła*, 2003; 3/4: 81-106.
- Martyn-Pisarska M. Znaczenie rodziny w opinii uzależnionych od alkoholu oraz członków ich rodzin. W: Jęczeń J., Stepulak M.Z. red., *Wartość i dobro rodziny*. Lublin; Wydawnictwo KUL: 2011, s.323-330.
- Sheepersad S. Doping with Loneliness: Adolescent Online and Offline Behavior. *Cyberpsychol Behav*, 2004; 7(1):35-39.
- Pawłowska B., Potembska E. Uzależnienie od Internetu u uczniów szkół średnich w kontekście czynników rodzinnych. *Fam Med Prim Care Rev*, 2011; 13(2):226-228.
- Griffiths M.D. Gry i hazard. Uzależnienie dzieci w okresie dorastania. Gdańsk; Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne: 2004.
- Walther B., Morgenstern M., Hanewinkel R. Co-occurrence of Addictive Behaviors: Personality Factor Related to Substance Use, Gambling and Computer Gaming. *Eur Addict Res*, 2012; 18(4): 167-174.
- Yen J.Y., Yen C.F., Chen C.C., Chen S.H., Ko C.H. Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *Cyberpsychol Behav*, 2007; 10(3): 323-329.
- Alizadeh-Sahraee O., Khosravi Z., Yusefnejad M. The relationship of internet addiction with family functioning and mental health among Iranian students. *Eur Psychiatr*, 2011; 26(1) :1822-1822.
- Kwiatkowska A., Ziołko E., Krysta K., Muc-Wierżgoń M., Krupka-Matuszczyk I. Impact of internet abuse on human relationships. *Eur Psychiatr*, 2007; 22(Suppl. 1): 192.
- Young K.S., Yue X.D., Ying L. Prevalence Estimates and Etiologic Model of Internet Addiction. In: Young K.S., Nabucco de Abreu C. eds., *Internet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*. New Jersey; Wiley: 2011, s. 3-18.

Correspondence address

Maria Chuchra
Instytut Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie
Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin